

ПРОТИВОДЕЙСТВИЕ НА ХИБРИДНИТЕ ЗАПЛАХИ ОТ НЕКОНВЕНЦИОНАЛНИ ОРЪЖИЯ В ЧЕРНОМОРСКИЯ РЕГИОН

Policy Brief No. 141, ноември 2023 г.

През последните десет години Кремъл систематично се стреми да укрепва влиянието си в Черноморския регион. Неговите геостратегически цели остават идентични с тези, преследвани по време на Студената война, а осигуряването на надмощие в Черно море е съществена предпоставка за постигането на тези цели. Анексирането на Крим през 2014 г. беше важен сигнал, че стратегията на Русия за преследване на геополитически цели се променя. Анексирането не беше предшествано от открита окупация, а вместо това руското ръководство използва комбинация от хибридни мерки за намеса, включително разполагане на прикрито военно присъствие, което да позволи провеждането на контролирани референдуми. След анексирането на Крим, Кремъл неотлъчно подкрепяше сепаратистките сили в Източна Украйна, най-вече в Донецка и Луганска област, като по този начин допринесе за разпалването на продължителен въоръжен конфликт и дестабилизирането на региона. На този фон, нахлуването на Русия в Украйна през февруари 2022 г. представлява рязка ескалация на едно непрекъснато (и продължаващо) агресивно поведение.

Черноморският регион остава критична арена в продължаващата война, тъй като Кремъл се стреми да превърне региона в своя постоянна зона на влияние. В преследването на тази цел, Кремъл разчита на сложен арсенал от инструменти за намеса в други държави с цел тяхната дестабилизация. Москва разгръща тези инструменти систематизирано, за да наложи своя дневен ред, като разбива вътрешното единство и целостта в ЕС и НАТО чрез политически манипулации и икономически натиск. България и Румъния са сред най-честите мишени на широкообхватната тактика на Кремъл за дестабилизация. Двете държави са потърпевши от продължителното руско зловредно влияние, което се

ОСНОВНИ ИЗВОДИ

- Страните от Черноморския регион остават уязвими за продължаващите усилия на **Кремъл да затвърди влиянието си в региона**, използвайки тактики, които градират от хибридна война до пълномащабно военно нахлуване.
- Стратегическа корупция, **завладяване на ключови икономически активи** в чужди държави чрез регулаторни маневри и непрозрачни мрежи за покровителство, използване на икономически зависимости за упражняване на контрол върху вземането на решения и намеса посредством „активни мероприятия“ от съветски тип, като манипулиране на информацията и държавно-спонсорираните покушения, са сред най-често използваните инструменти за влияние в Кремълския наръчник.
- Русия използва **дезинформационни кампании** по теми, свързани с оръжията за масово унищожение (ОМУ), като форма на **когнитивна война** срещу страните от Черноморския регион, възползвайки се от обществените страхове за постигане на собствените си геополитически амбиции.
- **Черноморското сътрудничество в сферата на сигурността** и стратегическото партньорство в рамките на ЕС и НАТО са от решаващо значение за хармонизирането на усилията за възпиране и противодействие на хибридната война на Кремъл и за укрепването на отбранителните способности на региона.
- **Завладяването на медиите** е основен елемент от стратегията за дезинформация на Кремъл в Черноморския регион. Прилагането на национални политики за борба с дезинформацията, които отчитат риска от завладяване на медиите, е от ключово значение за подобряване на координацията между различните заинтересовани страни, насърчаване на качествената журналистика и осигуряване на възможност за постоянен медиен мониторинг.



Тази публикация е финансирана от Държавния департамент на САЩ. Съдържанието ѝ представя гледната точка на нейните автори, които единствено носят отговорност за нея.

изразява в разпространението на дезинформация и пропаганда, кибератаки срещу институции и критична инфраструктура, завладяване на държавата и политическа намеса, както и незачитане на изключителните им икономически зони (ИИЗ).

В навечерието на непровокираното нахлуване в Украйна на 24 февруари 2022 г. руското политическо и военно ръководство последователно отричаше и осмиваше всяка информация за потенциална насилствена конфронтация. Въпреки че началото на войната изглежда внезапно, в ретроспекция действията на Кремъл по време на ескалацията на конфликта говорят за внимателно планирана **стратегия, която постепенно преминава от хибридна война към пълномащабна военна инвазия**. Политическият натиск, струпването на войски, военните учения в непосредствена близост до руско-украинската граница и постоянната подкрепа за сепаратистките групи в Източна Украйна са част от елементите на използваната от Кремъл стратегия за хибридна война. Макар че тези стратегически мотивирани методи на принуда и подривна дейност не се възприемат като действителна въоръжена атака преди 24 февруари 2022 г., те спомагат за поддържането на постоянна конфронтация, при която трудно може да се разграничат състоянията на война и мир.

Много преди нахлуването в Украйна Кремъл предприема стъпки към институционализирането на хибридната война като основен инструмент на външната си политика. **Стратегическата корупция**, завладяването на ключови икономически активи в чужди държави чрез регулаторни маневри и непрозрачни мрежи за покровителство, използването на икономически зависимости за упражняване на контрол върху вземането на вътрешни решения и намеса посредством „активни мероприятия“ от съветски тип, като манипулиране на информацията и държавно-спонсорирани покушения, са сред най-разпространените инструменти за влияние в Кремълския наръчник.¹ Обикновено **прилагани координирано**, тези техники целят да отслабят демократичните процеси и институции, като подкопаят самите им основи, включително основни ценности като откритост, прозрачност, плурализъм, върховенство на правото, отчетност и граждански права.

Стратегията на Русия за хибридна война се възползва от обществените разделения, правилата на лоялната конкуренция, свободата на изразяване и свободата на медиите; тя противопоставя принципите на сигурността и свободата, радикализира политическите дебати и се облагодетелства от пропуските в нормативната уредба по начин, който е вреден за околните и подкопава способността им да вземат решения. Крайната цел е да се повлияе на моделите на поведение на ръководството и населението в държавата мишена в полза на Русия, като се манипулират техните възприятия за реалността. Тази стратегия не се ограничава до конкретна сфера, а засяга множество отделни сектори, като критична инфраструктура, киберпространство, икономика, отбрана, култура, публична администрация, политически, социални и правни въпроси, разузнаване и дипломация. Тя следва траектория на постепенна ескалация, която обединява гражданския и военния сектор във физическото и дигиталното пространство.

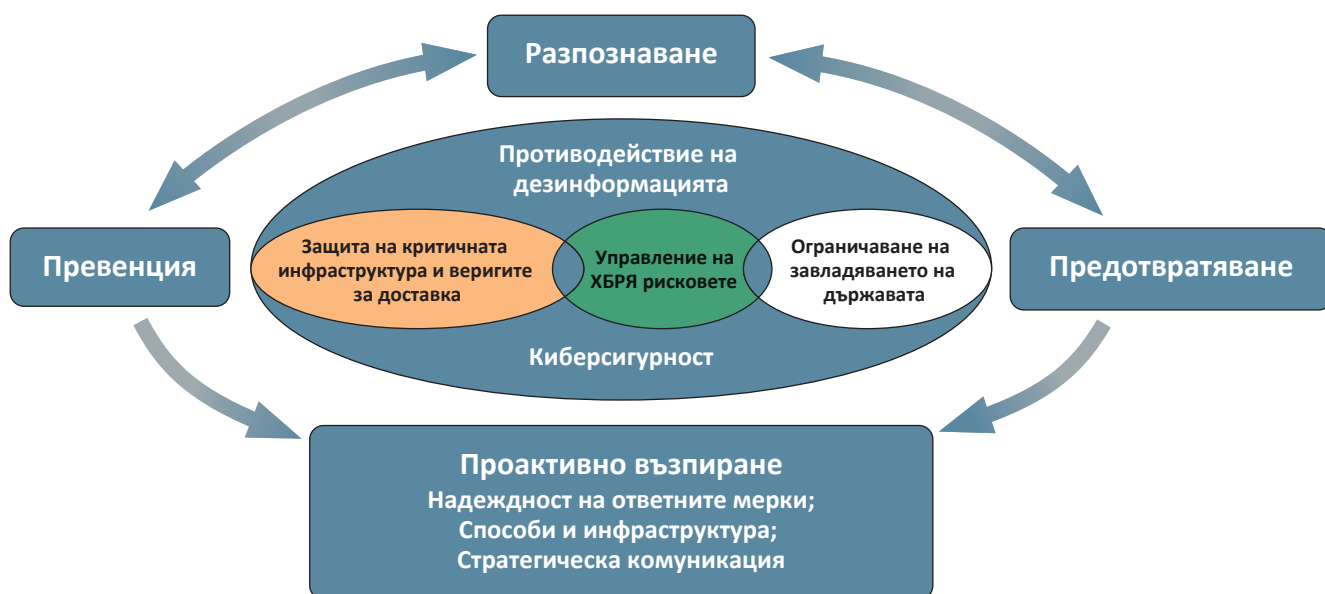
Русия се възползва от **новите технологии, за да обогати своя инструментариум за хибридна война**. Тази тенденция особено ясно се проявява в киберпространството, където групи, свързани с Кремъл, все по-често използват автоматизирани техники на основаната на изкуствен интелект (ботове) за разпространение на дезинформация и пропаганда и осъществяват кибератаки срещу критичната инфраструктура и публичната администрация на страните от Черноморския регион като израз на надмощие. Кибератаките от страна на Русия по време на продължаващата инвазия срещу Украйна са чести и оказват негативно въздействие и в други държави в региона.²

Мерките за противодействие на зловредното влияние на Русия в страните от Черноморския регион трябва да включват разработването на интегрирани национални стратегии за реагиране на хибридните заплахи посредством насърчаване на взаимодействието между съответните компетентни органи и гражданското общество и мобилизиране на ресурси и експертен опит за ранното разпознаване на заплахите и изграждането на способности (Фигура 1). Всяка подобна рамка трябва да се основава върху мерките на проактивното възпиране, за да се осигури капацитет за своевременно пре-

¹ Шентов, О., Стефанов, Р. и Владимиров, М. (2020) *Кремълският наръчник в Европа*. Център за изследване на демокрацията.

² Вж. например Fendorf, K. и Miller, J. (2022) "Tracking cyber operations and actors in the Russia-Ukraine war", *Blog Post*, Council on Foreign Relations; Rosca, M. и Fota, A. (2022) "Romania hit with cyberattacks at the start of Ukraine war, official says", *Politico*, 15 March.

Фигура 1. Интегриран подход за противодействие на хибридните заплахи



Източник: Център за изследване на демокрацията.

дотвъртяване на намеса. Проактивното възпиране изисква набор от надеждни ответни действия; способности и инфраструктура като инструменти, техники и процедури за разпознаване на хибридните заплахи, както и координационни механизми за прилагането на цялостна държавна политика за противодействие; и стратегия за комуникация, съобразена с вътрешната информационна среда и включваща всички държавни сектори.³

Отровен гамбит: по следите от държавно-спонсорираните покушения на Кремъл

Агресивното поведение на Кремъл включва засилен интерес към неконвенционалните оръжия като средство за упражняване на влияние. От самото начало на войната срещу Украйна, Кремъл неколкратно и открито напомня за ядрения си арсенал, като към момента ядрените сили на Русия остават в повишена бойна готовност. Тази позиция идва на фона на поредицата от държавно-спонсорираните покушения с участието на Кремъл, които включват употребата на трудни за откриване химически, биологични или радиоактивни вещества, свързани с оръжията за масово унищожение (ОМУ), и вече

представляват обичайна тактика на руските тайни служби. Подкрепяните от Кремъл атаки с отравяния остават под прага на действителен въоръжен конфликт и обикновено се извършват тайно, е не показано. Тези атаки представляват съществено предизвикателство за политиката на възпиране, тъй като изискват драстично нов подход за разпознаване, готовност и реагиране в сравнение с традиционните широкомащабни атаки с употребата на ОМУ. Установяването на извършителите и подвеждането им под отговорност е дълъг и сложен процес, който изисква правоприлагащите органи да разполагат с необходимия капацитет за разкриване и разследване, за да могат да реагират ефективно.

Използването на държавно-спонсорираните **покушения чрез отравяне** от страна на Русия подкопава съществуващите концепции за химическа, биологическа, ядрена и радиационна сигурност в Черноморския регион. Въпреки че подобни атаки приличат на ХБРЯ тероризъм, тяхната мотивация и методи на осъществяване се различават, най-вече защото държави като Русия разполагат с много повече ресурси и са в състояние да планират, организират и извършват подобни насилствени действия често.

Жертвите на атаките на Кремъл са с различен профил, но обикновено са лица, които се противопоставят или по някакъв начин изразяват несъгласие с

³ Вж. Monaghan, S. et al. (2019), *Countering Hybrid Warfare*, Multinational Capability Development Campaign Project.

неограничената власт на режима в Русия и безразборното използване на сила. Скорошен такъв случай е този на Наталия Арно, основател и председател на Фондация „Свободна Русия“. Тя получава полиорганна недостатъчност по време на пътуване до Прага през март 2023 г., а симптомите ѝ съответстват на полиневропатия – увреждане на периферните нерви.⁴ Владимир Кара-Мурза, колега на Арно във Фондацията, преживява два опита за отравяне с неидентифициран токсин (съответно през 2015 и 2017 г.), преди да бъде осъден в Русия на 25 години лишаване от свобода за държавна измяна заради позицията му срещу войната в Украйна.⁵

Списъкът с **нападения с отравяния срещу опоненти на Кремъл** е дълъг и включва опити за покушение и срещу чуждестранни граждани.⁶ Пример за това е Виктор Ющенко, който през 2004 г. се кандидатира за президент на Украйна. Ющенко става жертва на тежко отравяне с диоксин по време на своята предизборна кампания срещу подкрепения от Кремъл кандидат Виктор Янукович. В България през 2015 г. местният производител на оръжие и боеприпаси Емилиян Гебрев, неговият син и производственият директор на компанията му са отровени с химическо нервнопаралитично вещество, подобно на „Новичок“. Години по-късно българската прокуратура обявява, че е повдигнала обвинения срещу трима служители на руските специални служби, като публикува ключови доказателства, включително данни за регистрацията на обвиняемите в местен хотел и запис от охранителна камера.⁷ От 2011 г. насам има и няколко случая на експлозии при подозрителни обстоятелства в складове на компанията на Гебрев както в България, така и в Чехия.⁸ Разследването на отравянето на Емилиян Гебрев доведе до разкрития, които спомогнаха за свързването на неговия случай с нападението с „Новичок“ срещу бившия руски двоен агент Сергей Скрипал в Солсбъри, Англия.

⁴ KennanX Episode 29: Surviving a political poisoning with Natalia Arno, 14 September 2023, Wilson Center.

⁵ Eckel, M. (2021) “New FBI documents shed light on probe into Russian activist’s near-fatal illnesses”, *Radio Free Europe*, 7 September; UN Office of the High Commissioner for Human Rights. (2023) “Russia: Kara-Murza’s continued detention threatens his life and violates his human rights, says UN expert”, *Press release*, 28 July.

⁶ Foltynova, K. (2020) “A timeline of Russian poisoning cases”, *Radio Free Europe*, 8 October.

⁷ “Post-Mortem of a Triple Poisoning: New Details Emerge in GRU’s Failed Murder Attempts in Bulgaria”. *Bellingcat*, 4 September 2020.

⁸ “How GRU Sabotage and Assassination Operations in Czechia and Bulgaria Sought to Undermine Ukraine”. *Bellingcat*, 26 April 2021.

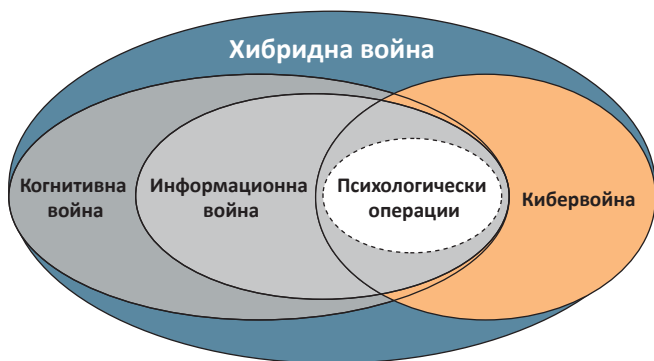
Когнитивната война на Русия в Черноморския регион

Когнитивната война играе важна роля в стратегията за хибридна война на Кремъл (Фигура 2). Тя обхваща широк спектър от дейности, целящи създаването на самовъзпроизвеждащи се модели на обществено съзнание и социално поведение, които насърчават и подкрепят политическия, икономическия и социално-културния дневен ред на Русия. Когнитивната война на Кремъл е **сложна и многостранна**, като съчетава традиционните техники и инструменти за влияние – напр. психологически и информационни операции и социално инженерство – с кибертехнологиите и други видове модерни технологии. Прилага се за **атаки, които се разгръщат в множество и различни направления**, и представлява инструмент, с който, посредством новите информационни и комуникационни технологии, може да се влияе на цели групи от населението. Прилагането на тактиката на когнитивната война позволява на Кремъл и подкрепяните от руското ръководство групи да влияят върху начина, по който се формират и поддържат убежденията по политически, икономически и социално-културни въпроси, а крайната цел на този подход е дестабилизирането на демократичните институции и процеси. Поради голямото си въздействие и всеобхватните си цели, когнитивната война на Русия следва да се разглежда като отделна област на противопоставяне, изискваща специализирани отбранителни способности.

Кампаниите за дезинформация са важен инструмент на руската външна политика. Тези кампании са многостранни и разнообразни, засягат широк спектър от теми, разпространяват се по множество канали и се осъществяват с активното участие на поддръжници и агенти за влияние. Дезинформационните дейности на Русия са многопластови, което ефективно размива разликата между държавни и недържавни участници и затруднява установяването на участието на руското политическо ръководство в конкретни злонамерени действия.

Стратегията на Кремъл за дезинформация в Черноморския регион използва руското **икономическо влияние** и има за цел да **затвърди контрола върху ключови активи**. **Завладяването на медиите** е един от примерите за това как подпомаганите от Кремъл мрежи използват регулаторните, институционалните и процедурните механизми

Фигура 2. Информационни направления на хибридната война



Източник: Център за изследване на демокрацията.

в държавите от региона, за да проникнат в медийното пространство и постепенно да завладеят и осигурят пълен контрол върху вземането на политически решения и публичните политики.⁹ Завладяването на медиите касае както **материалните аспекти** на медийния сектор, т.е. бизнес отношенията, собствеността и финансовите потоци на медийните компании, така и **идеологическите аспекти**, каквито са съдържанието и редакционната политика на медиите, както и преобладаващите възприятия сред техните ръководители, редактори и журналисти. Това, което обединява тези две направления в стратегията на Кремъл за завладяване на медиите, е всеобхватната цел да се подкопае функционирането на процесите и институциите в демократичните системи на управление.

На този фон, **руските кампании за дезинформация, които използват теми, свързани с химични, биологични, радиационни и ядрени заплахи**, са откровено злонамерени, тъй като се възползват от обществените страхове и могат да подтикнат хората към рисково поведение. Тази тенденция се прояви особено явно по време на пандемията от COVID-19, когато руските усилия за дезинформация бяха насочени към дискредитиране на американските и европейските кампании за ваксинация, с цел да се насърчи използването на ваксините, произведени в Русия.¹⁰ Чрез активното разпространение на неверни данни и конспиративни теории, групите, подкрепящи или покровителстве-

ни от Кремъл, целяха да поставят под съмнение безопасността и надеждността на „западните“ ваксини, което в някои случаи стана причина за ниски нива на ваксинация.¹¹ Друга съществена група дезинформационни послания в медийното пространство в България и в Румъния касае противоречивите обяснения за произхода на вируса на COVID-19, като това, че е възникнал като американско биологично оръжие; че е причинен от 5G технологията; или че е създаден от световния икономически елит за прикриване на вече започналата световна икономическа криза.¹² Руските дезинформационни послания се стремяха и към това да представят авторитарните режими като по-способни от либералните демокрации да се справят с пандемичната криза, твърдейки, че централизираните системи могат по-лесно да мобилизират ресурси за бързо реагиране и да използват промишления капацитет за производството на медицинско оборудване.

В други случаи, Кремъл мобилизира своята дезинформационна и пропагандна машина, за да **отклони вниманието от и да прикрие държавното участие в открито агресивни действия**, като например държавно-спонсорираните покушения с употребата на химични, биологични и радиоактивни материали. Прокремълските дезинформационни наративи относно отравянето на Емилиян Гебрев в българското медийно пространство опитаха да поставят под съмнение както фактите за опита за покушение, така и достоверното му отразяване в западната преса. Тези наративи оспорваха вида на химическия агент, използван при опита за покушение, и целяха да представят случая като част от западна русофобска кампания.¹³

От самото начало на войната срещу Украйна, Русия разчита на ядрен шантаж и разпространява дезинформация и фалшиви новини, че Украйна се опитва да се сдобие с ядрено оръжие или да използва „мръсна бомба“.¹⁴ Продължаващата окупация на Запорожката атомна електроцентрала (АЕЦ), която е най-голямата в Европа, от руските въоръжени

⁹ Георгиев, Г., Петрова, В., и Цабала, К. (2023) *Разбиване на кода: Руска и китайска дезинформация и незаконни финансови потоци в Югоизточна Европа*, Център за изследване на демокрацията.

¹⁰ Barnes, J. (2021) "Russian disinformation targets vaccines and the Biden Administration", *New York Times*, 5 August.

¹¹ Gordon, M. and Volz, D. (2021) "Russian disinformation campaign aims to undermine confidence in Pfizer, other Covid-19 vaccines, U.S. officials say", *Washington Post*, 7 March.

¹² Филипова, Р. и други (2020), *Ограничаването на медийната свобода в Югоизточна Европа*, Център за изследване на демокрацията.

¹³ Вж. *Russia's hybrid threats toolbox: pro-Kremlin media narratives surrounding a suspected Russian chemical weapons attack on Bulgarian soil*, FENCE Flash report, 23 February 2023.

¹⁴ Вж. Sinovets, T. et al. (2023) "Russia's disinformation goes nuclear", *Forum for Ukrainian Studies*, 23 March.

сили не спира да предизвиква обществена загриженост, тъй като застрашава ядрената безопасност и сигурност в Черноморския регион.

Кампаниите за дезинформация на Кремъл излизат извън медийното пространство, като се възползват от съществуващите международни механизми за вземане на решения, включително Съвета за сигурност на ООН. Малко след нахлуването в Украйна през февруари 2022 г. Кремъл заяви, че Украйна и САЩ са нарушили **Конвенцията за забрана на биологично и токсично оръжие** (КБТО). Украинските биомедицински изследователски лаборатории, които играят ключова роля в местната система за здравеопазване и превенция на болестите, се превърнаха в основна цел на тази кампания. Сама по себе си тази стратегия не е нова. В миналото Кремъл използва същия подход, за да дискредитира **националната референтна лаборатория на Грузия** – Центъра „Лугар“. Като част от кампанията за дезинформация относно дейността на биологичните лаборатории в Украйна, Русия покани българската журналистка Диляна Гайтанджиева да участва като експерт в среща на високо равнище в рамките на Съвета за сигурност на ООН. Публикациите на Гайтанджиева редовно отразяват и подкрепят руските информационни операции.¹⁵ Гайтанджиева се представя като кореспондент от Близкия изток, като дейността ѝ в това направление е свързана с отразяването на гражданската война в Сирия и се базира на изтекли дипломатически документи за вероятни доставки на оръжие за терористични организации. Репортажите ѝ по това време показват, че тя е имала неограничен достъп до контролираните от Русия територии в Сирия. Гайтанджиева активно си служи с прокремълски наративи и обвинява Грузия и Украйна в разработване на биологични оръжия с американско финансиране. Нейни статии са се появявали в *SouthFront* – медия, която през 2021 и 2022 г. е санкционирана от Министерството на финансите на САЩ за разпространяването на съдържание, изготвено от руските разузнавателни служби.

Прокремълските дезинформационни послания в медийното интернет пространство в България и в Румъния целят да подсилат въздействието на твърденията за разработване на биологично оръжие в Украйна, идващи както от високопоставени политически фигури в Русия, така и от контролираните

от Кремъл медии. Някои от най-разпространените дезинформационни наративи включват твърдения, че Съединените щати имат мрежа от лаборатории в постсъветското пространство за разработване на оръжия за масово унищожение, че Съединените щати събират биологични материали от руски граждани за създаване на ново поколение биологични оръжия, и че финансираните от САЩ лаборатории в Украйна са допринесли за възникването на вируса на COVID-19.¹⁶ Препечатването на съдържание, създадено от руски източници, включително от санкционирани руски медии, е често използвана практика, чрез която дезинформационните наративи проникват в българското онлайн медийно пространство. Присъствието и активността в социалните медии на руските посолства в държавите от Черноморския регион, в т.ч. България и Румъния, е друг важен инструмент за упражняване на информационно влияние.¹⁷ Освен това интегрирането на официални (напр. политически изявления на високо равнище) и неофициални (напр. страници и групи в социалните медии) платформи и канали осигурява бързото и масово разпространение на дезинформационни наративи и фалшиви новини в полза на Кремъл.

Какво трябва да се направи?

Изготвянето на ефективна стратегия за противодействие на руските тактики за хибридна война в Черноморския регион изисква действия на няколко фронта и в различни сектори. Подновеният интерес на Кремъл към нападенията с употребата на ХБРЯ материали не се очаква да намалее. Въпреки това достъпът на Кремъл до най-съвременните знания, технологии и оборудване вероятно ще бъде затруднен в резултат на санкциите и техният ефект за отслабване на руската икономика. В контекста на засилваща се международна изолация, Русия може още по-решително да активира целия си арсенал от инструменти за влияние, за да навлезе на нови пазари и да се сдобие с контрол

¹⁵ Mejia, L. et al (2022) “Telling on themselves: indicators from Kremlin disinformation in Ukraine”, Microsoft Threat Analysis Center, 10 March.

¹⁶ Вж. Malinov, S. (2022) *Disinformation narratives in the Bulgarian online media: the US accused of setting up bio labs in the post-Soviet space*, FENCE Flash report, 14 March; Raducu, R. and Hercigonja, S. (2023) *Disinformation in the context of the Russian invasion of Ukraine: narratives used by the Russian propaganda in the Balkans*. West University of Timișoara; Gombos, G. (2023) “(Pro-)Russian propaganda sees connections between biological weapons and the Nova Kakhovka dam”, *Verdica*, 11 October.

¹⁷ Вж. O’Kelley, C. (2023) *Russian embassy Facebook activity in Southeastern Europe*, FENCE Flash report, 28 February.

върху ключови активи в чужди държави. Черноморският регион е особено уязвим в това отношение, най-вече защото продължаващата агресия на Русия в Украйна допълнително окуражава Москва да отправя заплахи към източния фланг на НАТО. Повишаването на обществената устойчивост срещу прокремълската дезинформация и нейните механизми на действие в страните от Черноморския регион е важна предпоставка за противодействие на когнитивната война на Кремъл.

- **Засилване на черноморското сътрудничество в сферата на сигурността и на сътрудничеството в рамките на ЕС и НАТО.** Черноморското сътрудничество в сферата на сигурността и стратегическото партньорство в рамките на ЕС и НАТО са от решаващо значение за хармонизиране на усилията за възпиране и противодействие на стратегията за хибридна война на Кремъл и за укрепване на отбранителните способности на региона. Съвместните инициативи за подготовка и учения, внедряването на системи за разузнаване, наблюдение, идентифициране на заплахите и ранно предупреждение, както и модернизацията на отбраната са от съществено значение за повишаване на оперативната съвместимост на силите на НАТО и укрепване на позициите на алианса в Черноморския регион.
- **Насърчаване на икономическата и енергийната сигурност.** Инициативите, които насърчават скрининга на инвестиции¹⁸, прозрачността на обществените поръчки¹⁹, и диверсификацията на източниците, маршрутите и видовете на енергийните доставки²⁰, са от ключово значение за намаляване на риска от намеса чрез икономически зависимости в Черноморския регион. Ефективното прилагане и спазване на санкционните режими, въведени в отговор на използването на „Новичок“ от Русия и агресивната ѝ война срещу Украйна, играят важна роля за възпрепятстване на военната експанзия на Кремъл и ограничаване на потенциала на Русия за про-

веждане на дейности в областта на хибридна война.²¹

- **Разработване на интегрирани национални стратегии за реагиране при хибридни заплахи.** Прилагането на интегрирани и всеобхватни национални стратегически рамки за противодействие на хибридните заплахи дава възможност на държавите от Черноморския регион да подобрят координацията между съответните компетентни органи и заинтересованите страни от гражданското общество и да мобилизират ресурси и експертен опит за разпознаване на заплахите и изграждане на способности и инфраструктура за сигурност.
- **Актуализиране на националните процедури и протоколи за разпознаване, готовност и реагиране на ХБРЯ заплахи за сигурността.** Рискът от злоупотреба с ХБРЯ материали изисква от държавите от Черноморския регион редовно да преразглеждат и актуализират, ако е необходимо, своите национални политически, регулаторни, стратегически и оперативни документи за предотвратяване, разследване и реагиране на умишлени ХБРЯ инциденти.²² Обменът на разузнавателна информация и данни и сътрудничеството между компетентните органи, включително правоприлагащите органи, е от съществено значение за противодействие на всяка форма на намеса от страна на Кремъл.
- **Укрепване на институционалния капацитет на национално равнище за борба със завладяването на медиите и дезинформацията.** Завладяването на медиите е ключов аспект от стратегията на Кремъл за дезинформация в Черноморския регион. Приетите наскоро Регламент за общия пазар на цифровите услуги и Европейски законодателен акт за свободата на медиите са основни елементи от подхода на ЕС срещу заплахата от манипулиране на информацията и чужда намеса. Този подход цели повишаване на демократичната устойчивост, като и двата регулаторни документа съдържат разпоредби за защитата на медийното пространство от злоупотреби, включително от разпространението на дезинформация и пропаганда. Разработването

¹⁸ Вж. например Бойчева, И. и Терзиев, П. (2022) *Скрининг на инвестициите в България: Политики, институционална и правна рамка*, Център за изследване на демокрацията; *Скрининг на инвестициите в България*, Policy Brief No.123 (2023), Център за изследване на демокрацията.

¹⁹ Вж. *Завладяната държава: Рисковете от дистрибутивната политика в Югоизточна Европа*, Policy Brief No. 139 (2023), Център за изследване на демокрацията.

²⁰ Вж. *Да вървим заедно напред: енергийна и климатична сигурност за Украйна и Европа*, Policy Brief No. 136 (2023), Център за изследване на демокрацията.

²¹ Вж. например *Избягване на санкциите и дерогацията от петролното ембарго срещу Русия*, Policy Brief No. 140 (2023), Център за изследване на демокрацията.

²² *Противодействие на хибридните заплахи в България*, Policy Brief No. 118 (2022), Център за изследване на демокрацията.

и прилагането на подходящи национални регулаторни и институционални рамки, които отчитат риска от завладяване на медиите, спомагат за осигуряване на координация между различните заинтересовани страни за предотвратяване на опитите за дезинформация, насърчаване на качествена журналистика и създаване на

условия за постоянен мониторинг на медиите.²³ Изграждането на добре подготвени и ресурсно обезпечени звена за стратегически комуникации в рамките на правителствата на държавите – членки на ЕС и НАТО, е от съществено значение за навременна оценка, разкриване и противодействие на заплахите от дезинформация.

²³ Вж. *Building Institutional Capacity Framework for Resilience to Disinformation in Bulgaria*, Policy Brief No. 131 (2023), Center for the Study of Democracy.